

DUES EXPERIÈNCIES DE FOMENT DE LA LECTURA EN CATALÀ AMB ALUMNAT NOUINGUT

•
MARGARIDA CASTELLANO I MAITE MONAR

RESUM

La finalitat principal d'aquesta comunicació és, d'una banda, mostrar el procés i els resultats d'un projecte de promoció de la lectura amb alumnat nouvingut des de dos programes específics, Compensatòria i PACG, des de dos centres escolars diferents al curs escolar 2009-2010; i, d'altra, acostar-nos a les seues realitats des del vessant literari i l'experiència personal. Aquest alumnat pertany a programes especials, formats per grups reduïts amb un perfil característic: atenen la diversitat. Tant el Programa de Compensatòria Escolar com el Programa d'Adaptació Curricular en Grup s'adrecen a un tipus d'alumnat que es troba en greu risc d'abandonar el sistema educatiu, bé per deixar d'assistir al centre, bé perquè la distància que mantenen respecte als aprenentatges de l'aula és tan gran que no poden ser assimilats. El projecte de promoció de la lectura el van dur a terme les professores de català dins de l'àmbit lingüístic-social, en un context valencià, a partir d'una metodologia que consistia a treballar les quatre destreses de la competència lingüística a través d'un ventall de lectures en diversos formats i modalitats, on la literatura adquiria un paper especial: tant la literatura canònica com la literatura escrita des de les fronteres (geogràfiques, polítiques, sexuals o lingüístiques). Aquest projecte és multicultural i, sense caure en allò que Najat El Hachmi anomena "la pornografia ètnica", s'han aprofitat les diferents experiències vitals i el bagatge cultural i literari dels alumnes per enriquir les classes mitjançant la llengua vehicular en què s'ha conviscut a l'aula tant des d'un punt de vista comunicatiu com literari. I, finalment, pel que fa als aspectes més significatius que avaluen i mostren els resultats del projecte una vegada s'ha acabat el curs escolar, cal destacar el seguiment que es va fer a partir del diari de classe, el qual informava del treball realitzat i de l'evolució del grup.

NOTA BIOGRÀFICA

Maite Monar van Vliet. Funcionària de carrera del cos de professors de Secundària de València. Llengua i literatura des de 2004. Actualment treballa en el projecte de tesi doctoral dirigida per Gemma Lluch, “Promoció de la lectura en el marc educatiu”.

Margarida Castellano i Sanz. Funcionària de carrera del cos de professors de Secundària de València. Llengua i literatura des de 2008. Professora associada a l’Escola de Magisteri de la Universitat de València, Departament de Didàctica de la Llengua i la Literatura. Actualment treballa en la tesi doctoral co-dirigida per la Dra. Carme Manuel i la Dra. Gemma Lluch, sobre identitats frontereres en la literatura.

COMUNICACIÓ

La finalitat principal d'aquesta comunicació és mostrar el procés i els resultats d'un projecte comú que s'ha dut a terme al curs escolar 2009-2010 amb el grup de PACG de l'IES Juan de Garay del barri de Patraix de València i amb el programa de compensatòria de l'IES Músic Martín i Soler de Mislata. Els dos centres comparteixen la situació espacial ja que tots dos se situen a la perifèria de la ciutat de València i té un índex alt d'alumnat nouvingut.

Aquests dos grups pertanyen a programes especials, formats per grups reduïts que no superen els deu alumnes i que presenten un perfil característic concret. El PACG és una forma alternativa de cursar 3r d'ESO, està adreçat a l'alumnat amb quinze anys que ha esgotat totes les mesures d'atenció a la diversitat. Aquest tipus d'alumnat es troba en greu risc d'abandonar el sistema educatiu, bé per deixar d'assistir al centre, bé perquè la distància que mantenen respecte als aprenentatges de l'aula és tan gran que no poden ser assimilats per l'alumnat. Els trets que caracteritzen aquest alumnat són: un fracàs acadèmic prematur, un alt risc d'abandonament escolar, la inadaptació manifesta en l'aula i a la dinàmica escolar ordinària, una baixa autoestima, problemes relacionals i dificultats d'aprenentatge causats, en molts casos, pel fenomen de l'emigració.

Pel que fa a la Compensatòria, es tracta d'un programa adreçat als joves dissenyat per a suplir, d'una banda, les mancances socials i escolars d'alguns alumnes de l'ESO i, de l'altra, les mancances lingüístiques dels alumnes nouvinguts que fa poc menys de 2 anys s'han incorporat al sistema educatiu valencià.

L'àmbit lingüístic-social ha estat el punt de partida de l'aplicació del projecte. En aquest àmbit és on hem treballat per tal d'aconseguir una competència comunicativa en valencià dels alumnes, tot tenint en compte que l'ensenyament d'una nova llengua està íntimament arrelada a l'ensenyament de la cultura i de la manera d'entendre la societat. Així doncs, una part ben important de la programació dissenyada inclou l'educació plurilingüe intercultural, pel fet que no només ensenyem llengua i cultura en valencià, sinó que partim de situacions concretes per a generalitzar aprenentatges comuns, així com també ens ocupem de desmuntar prejudicis muntats a partir de la valoració subjectiva de les llengües. És a dir, la nostra proposta gira entorn un aprenentatge de la llengua en contextos plurilingües, enfocat a millorar les quatre destreses comunicatives: la comprensió escrita i oral i l'expressió escrita i oral. La normalitat del valencià ha estat present a l'aula. A més, l'àmbit lingüístic-social s'ha atès a la resta d'àmbits gràcies a la implicació de la resta del professorat i de l'equip directiu i, sobretot, a l'aprovació del Projecte d'Innovació i Investigació Educativa "Desenvolupament de l'hàbit lector i millora de l'ús de la biblioteca escolar" a l'IES Juan de Garay de València i la participació en un curs a nivell europeu anomenat "Crossing Borders", coordinat per l'Organització Autònoma de Projectes Educatius Europeus a l'IES Músic Martín i Soler de Mislata.

D'una banda, el Projecte d'Innovació i Investigació Educativa "Desenvolupament de l'hàbit lector i millora de l'ús de la biblioteca escolar" ha disposat d'una dotació econòmica de quasi 1800 euros, utilitzats fonamentalment per a la compra de llibres i material informàtic.

El projecte ha tingut com a eix vertebrador el foment de l'hàbit lector i l'ús de les biblioteques escolars i, a partir d'aquest objectiu central, s'han tractat altres continguts. D'altra banda, el curs "Crossing Borders", des del programa de compensatòria que es duia a terme a l'IES Músic Martín i Soler de Mislata proposa analitzar no només l'atenció a la diversitat que treballàvem al centre sinó que, concretament, la pràctica diària de l'ensenyament del valencià i la immersió lingüística dels alumnes nous i/o a d'altres alumnes valencians que mai no han tingut la necessitat d'emprar aquesta llengua. La inclusió d'aquesta anàlisi dins el curs Comenius comporta l'elaboració d'un document explicatiu de la situació de partida, la visita de la professora encarregada del programa de compensatòria a Maastricht, on es va celebrar el curs i es van posar en comú les diferents accions d'atenció a la diversitat.

És important remarcar la ubicació de l'alumnat al centre. L'aula del PACG és l'aula que s'annexa a la biblioteca, amb la qual cosa disposen d'ordinadors i gaudeixen de la biblioteca en un mateix espai. L'annex compta amb una pissarra, una pantalla per a projectar i la biblioteca amb una taula rodona i d'un catàleg informatitzat amb el mòdul de biblioteca del programa de gestió de centres (GESSEN) seguint la CDU per autors i matèries.

L'aula de Compensatòria és l'aula matèria, una aula d'acollida en el sentit més literal del sintagma: acollida envers persones que vénen d'altres realitats i acollida lingüística al sistema educatiu valencià. L'aula compta amb dues grans taules per tal de treballar en equip, ordinadors i una biblioteca d'aula catalogada pels mateixos alumnes i ampliada amb certa periodicitat (gràcies a l'assignació de 900 euros anuals per al programa), una pissarra, una pantalla per a projectar i dos suros: un per a penjar notícies, fotografies, acudits i frases que ens han agradat, i l'altre per penjar informació sobre la vida acadèmica o diferents treballs dels alumnes. L'aula, doncs, es converteix així en un lloc on els alumnes poden trobar tot tipus de treballs fets per ells mateixos o bé per la resta de companys que passaven per allà, a més de sentir la satisfacció que allò era una aula seua, doncs eren ells els qui l'havien dissenyada.

La lectura ha estat, doncs, la vertebradora del projecte educatiu: tots els continguts lingüísticossocials van estar subordinats a les lectures treballades a classe, per a així aprofitar per ampliar la biografia literària dels nostres estudiants i també poder expressar imatges experiències compartides. La tria d'obres és, per tant, ben important: no només pel nivell de llenguatge que s'usarà sinó també per l'obertura al currículum que aquestes obres poden suposar.

Així doncs, els títols que vam triar abasten des del teatre a la poesia, des dels clàssics a les lectures més en voga i des de les obres escrites originalment en català a les traduccions.

Ací podem veure a la graella les diferents lectures treballades a l'aula, classificades segons les competències que pretenen desenvolupar:

	PACG	COMPENSATÒRIA
<p>Contes de reflexió</p> <p>COMPETÈNCIA SOCIAL I CIUTADANA</p> <p>APRENDRE A APRENDRE</p>	<p><i>Pel·lícula verge (contes perversos)</i>, Jordi Sierra i Fabra</p> <p><i>Històries del Paradís</i>, Xavi Sarrià</p>	<p><i>Material sensible (contes cruels)</i>, Jordi Sierra i Fabra.</p>
<p>Selecció de contes</p> <p>COMPETÈNCIA LINGÜÍSTICA</p> <p>APRENDRE A APRENDRE</p>	<p><i>Amor de quinze anys</i>, Marilyn Agustín Fernández Paz</p> <p><i>Vuitanta-sis contes</i>, Quim Monzó</p>	<p><i>Contes per telèfon</i>, Gianni Rodari.</p>
<p>Dramatització</p> <p>COMPETÈNCIA LINGÜÍSTICA</p> <p>EXPRESSIÓ ORAL</p> <p>COMPETÈNCIA SOCIAL I CIUTADANA</p>	<p><i>Joan el Cendrós</i>, Carles Alberola</p> <p><i>Hikikomori</i>, Jordi Faura</p> <p><i>Skaters</i>, Manuel Molins</p>	<p><i>Rondalles valencianes</i>, Enric Valor.</p> <p><i>Llegendes valencianes</i>, Víctor Labrado.</p>
<p>Clàssics</p> <p>COMPETÈNCIA ARTÍSTICA I CULTURAL</p>	<p>Adaptacions</p> <p><i>El fantasma de Canterville</i>, Oscar Wilde</p> <p><i>Dràcula</i>, Bram Stoker</p>	<p><i>Rondalles valencianes</i>, E. Valor.</p> <p><i>Dràcula</i>, Bram Stoker</p>
<p>Novel·la sencera com a repte personal</p> <p>COMUNICACIÓ LINGÜÍSTICA</p> <p>INICIATIVA PERSONAL</p>	<p><i>Marina</i>, Carlos Ruiz Zafón</p>	<p><i>Dimonis de Pandora</i>, Silvestre Vilaplana</p> <p><i>El diari de la Neus</i>, Glòria Llobet.</p>

<p>Tema social en primera persona</p> <p>COMPETÈNCIA SOCIAL I CIUTADANA</p>	<p><i>El Diari vermell de la Carlota</i>, Gemma Lienas.</p> <p><i>El diari vermell del Flanagan</i>, Andreu Martin i Jaume Ribera.</p> <p>Rap</p>	<p><i>La fàbrica</i>, Gemma Pasqual.</p>
<p>Identificació, llocs d'origen</p> <p>INTERACCIÓ AMB EL MÓN FÍSIC</p>	<p>Guies de viatge de l'Amèrica Llatina</p>	<p><i>De Nador a Vic</i>, Najat el Hachmi.</p>
<p>Participació dels mitjans de comunicació</p> <p>AUTONOMIA I INICIATIVA PERSONAL</p> <p>APRENDRE A APRENDRE</p> <p>TRACTAMENT DE LA INFORMACIÓ</p> <p>COMPETÈNCIA DIGITAL</p>	<p><i>El País de los Estudiantes</i> amb el diari <i>Al barri</i></p>	<p>Programa de ràdio a Mislata.</p>

Tant en un cas com en l'altre, la secció més important per al desenvolupament del treball diari a classe s'anomena "Les nostres coses". En aquesta secció es mostren les activitats que setmanalment es treballen, cadascuna de les quals inclou, almenys, una de les quatre destreses de la comunicació lingüística: la comprensió escrita i oral i l'expressió escrita i oral. Les activitats s'estructuren en cinc apartats. Aquests apartats han sigut "Una bona notícia", dedicada a la premsa, a través de la premsa digital o de notícies trobades a Internet; "Un lloc per visitar", per conèixer la geografia i la cultura mundial; "Una lectura dramatitzada", on el teatre ha servit per millorar la lectura oral; "Un aperitiu literari" amb aportacions narratives i poètiques adaptades a aquest alumnat especial i "Unes cançons de rap" a través de les quals s'ha après mètrica, música i crítica actual.

L'apartat "Una bona notícia" disposa d'una llista d'adreces d'alguns diaris i mitjans de comunicació digitals i assenyalava cadascuna de les activitats que s'han dut a terme al llarg del curs en els dos grups. Destaca sobretot la recerca de notícies positives sobre temes com la sida, l'ablació, l'homofòbia (com per exemple el descens d'agressions homòfobes o l'abolició de l'ablació en determinats països) o la recerca de ressenyes sobre lectures treballades a classe.

A més a més, per a l'elaboració del periòdic *Al barri*, a partir de la participació en *El País de los Estudiantes*, s'ha utilitzat també aquesta secció i els seus respectius blocs. I també disposa d'una subsecció, la publicitat, que ha estat possible gràcies a la col·laboració d'una especialista en disseny de publicitat i professora de castellà.

L'apartat "Un lloc per visitar" es basa fonamentalment en la creació de guies de viatges i mapes muts. L'alumnat, amb l'ajuda del PowerPoint, ha elaborat guies de viatge. La primera va ser la de València, amb la intenció de fer conèixer la ciutat a gent de fora, després es feren guies de viatges de països americans de parla hispana, cosa que va servir per explicar tot el procés de colonització i, finalment, i utilitzant la guia Repsol, dissenyaren rutes per Espanya.

Els millors PowerPoint es van penjar a *elnostreespai* en un apartat dedicat únicament i exclusiva a aquests. Pel que fa als mapes muts, se'ls va lliurar durant la primera avaluació una cartolina que contenia un mapa mut i, al llarg del curs, han anat completant-lo amb les referències espacials que apareixien a les lectures sobre diverses ciutats, països, oceans o serralades. Una lectura que ha estat molt útil i motivadora ha sigut *El muro, crecer tras el telón de acero* de Peter Sis ja que amb aquesta lectura l'alumnat, a través de les il·lustracions i del diari personal de l'autor, ha pogut entendre des de les conseqüències de la Segona Guerra Mundial fins a la victòria del capitalisme mundial, passant per la Guerra Freda i el Mur de Berlín.

L'apartat "Una lectura dramatitzada" recull una selecció d'obres teatrals amb l'objectiu primordial de millorar l'expressió oral a través de textos que fan que l'alumnat es pose en la pell de diferents personatges on haja d'utilitzar diverses entonacions pels seus estats d'ànim (alegria, enuig, sorpresa). A més, la majoria d'obres seleccionades són obres compromeses socialment que serveixen de reflexió i debat a l'aula. Han funcionat molt bé *Hikikomori* de Jordi Faura, *Skaters* de Manuel Molins i *Gracias, abuela* de Sebastián Junyent. Malgrat les reticències inicials dels alumnes que tenien dificultats lectores, la lectura dramatitzada s'ha convertit en una pràctica que l'alumnat ha acceptat de bon grat i ha servit per encetar uns dels diàlegs i dels debats més interessants del curs sobre els problemes de l'adolescència arreu del món, com són les drogues, l'enamorament, el sexe o la violència. Els últims dies de classe quan se'ls va preguntar quines activitats havien trobat més profitoses, un gran percentatge va coincidir assenyalant aquesta secció.

"Un aperitiu literari" ha estat la secció estrella ja que ha sigut en molts casos el punt de partida. Bé perquè es treballava un text literari, bé perquè amb l'excusa del text literari s'iniciaven relacions amb altres lectures. El paper de *contacontes* per part del professor ha fet que l'alumnat millorara l'escolta activa i també que una part de l'alumnat participara també del paper de *contacontes*. No obstant això, també s'ha practicat sovint la lectura en silenci d'un mateix text, el recital de poesia o la biblioteca d'aula, normalment de diversos contes d'un mateix recull.

A partir d'aquestes lectures, l'alumnat ha treballat el seu vessant més artístic i creatiu. Ha escrit nous finals, ha posat títols, ha buscat epígrafs, s'ha inventat personatges, ha

fet segones parts i, fins i tot, ha contrastat capítols de diferents obres com ha sigut el cas de *Diari vermell de la Carlota* de Gemma Lienas i *Diari vermell d'en Flanagan* d'Andreu Martín i Jaume Ribera, dos manuals de sexualitat paral·lels contats en primera persona.

L'últim apartat de "Les nostres coses" és "Unes cançons de rap". Aquesta secció té una doble finalitat; fer anàlisi mètrica i retòrica, però també treballar els problemes socials actuals de la realitat en què els ha tocat viure. La rima, la metàfora, la hipèrbole, els paral·lelismes sintàctics, els camps semàntics, la ironia i molts més recursos han sigut assimilats per l'alumnat a través d'imatges quotidianes reals que mostren les cançons de rap, a més del gaudi de la música. Dins d'aquesta secció apareixen les lletres de les cançons, normalment corregides ortogràficament ja que als enllaços on es troben no utilitzen un llenguatge estàndard normatiu. Però no només hi ha la lletra, també es penjen els vídeos a través del *youtube* i/o la música de la cançó.

La segona secció més visitada s'anomena "Les coses de Maite". És el bloc personal del professor i es divideix en cinc apartats: els *PowerPoint*, les activitats extraescolars i les eixides, el diari de classe, els diccionaris i un bloc interdisciplinar.

El bloc dedicat als millors *PowerPoint* inclou celebracions com la del 9 d'octubre, activitats extraescolars com la de les cançons de rap de Jaume Faus o obres literàries com el dedicat a l'obra de Sierra i Fabra o a l'obra de Peter Sis. Aquests treballs es penjen en la xarxa com a exemple a seguir ja que són activitats dirigides a ampliar coneixements i es porten a terme en grup.

Les activitats extraescolars i eixides mostren a mena de graella tot allò que s'ha realitzat fora de l'aula amb motius culturals com la visita al Centre de Cultura Contemporània Octubre i la posterior lectura dramatitzada, amb motius festius i gastronòmics, com la celebració de la *mocadorà* o el taller de xocolata, amb motius lúdics o musicals com el concert de rap o la competició artística durant Carnestoltes, amb motius socials com la xerrada i exposició dels drets dels infants per part de la Creu Roja, la visualització de la pel·lícula *Invictus*, el taller universitari sobre el control de la ira o la recepció dels alumnes de l'IES de la Coma per fer una classe sobre l'ús de la biblioteca escolar.

L'ús del diari de classe escrit pel professor ha narrat a temps real durant tot el curs el funcionament de la xarxa, de la classe i també de l'alumnat individualment. Ha estat un dels encerts d'aquesta xarxa perquè és un document que mostra objectivament com ha evolucionat l'any, què ha funcionat i amb quins problemes ha calgut enfrontar-se.

L'apartat de diccionaris inclou enciclopèdies i diccionaris digitals de llengua catalana i castellana. L'alumnat ha fet ús sobretot d'aquestes adreces: www.enciclopedia.cat per la seua triple utilitat, la de diccionari, la d'enciclopèdia i la de flexió verbal i <http://optimot.gencat.cat> per l'opció del vocabulari castellà-català ja que el cent per cent de l'alumnat és castellanoparlant i la llengua vehicular del curs ha estat el català,

llevat de l'apartat de cançons de rap on la selecció de cançons ha sigut en castellà, a més d'un parell de lectures d'entre més d'una vintena treballades.

L'apartat "Biblioteca escolar" té com a punt de partida el *PowerPoint* que explica el funcionament de la biblioteca-mediateca de l'institut, la qual va obtindre l'any 2004 el premi del Ministeri o dins de projectes de lectura per a centres escolars.

L'últim apartat d'aquesta secció és l'interdisciplinari on s'ha donat la possibilitat a la resta del professorat a col·laborar en aquesta xarxa social. El seminari d'anglès ha participat fent biblioteca d'aula. A més, en aquest apartat s'ha inclòs la secció de publicitat.

La tercera secció és la que inclou fotos, vídeos i xat. L'apartat de fotos s'ha aprofitat per penjar les fotos de les activitats extraescolars que s'han realitzat al llarg del curs, així com per a mostrar la foto que ha participat en el concurs que anualment organitza Fundar sobre fotos solidàries.

L'apartat de vídeo se centra en els vídeos agafats del *youtube* per mostrar les cançons de rap seleccionades juntament amb l'apartat de música que només inclou el so.

Com a xarxa social, *elnostreespai* disposa d'un xat. Ha estat profitós per al comentari de les obres literàries llegides ja que en dues avaluacions l'alumnat va fer la seua prova de lectura a través del xat des de sa casa, amb uns resultats sorprenents. La prova només era per aquells alumnes que no havien fet la prova a classe i aquells dies es van connectar i participar el cent per cent de la classe. Desgraciadament, aquestes converses no queden registrades.

Pel que fa a l'element motivador del curs i fil conductor de la classe ja hem dit que és la lectura, però a més ens hem servit de dues eines que han fet possible l'assoliment d'aquest. El projecte a l'aula de l'IES Juan de Garay s'ha desenvolupat principalment amb l'ús de les TIC (Tecnologies de la Informació i la Comunicació), a través de la xarxa social <http://elnostreespai.ning.com/> i a l'IES Músic Martín i Soler mitjançant les TAC (Tecnologies de l'Aprenentatge Col·laboratiu). D'aquesta manera es pot dir que s'ha desenvolupat un projecte basat en el treball comú i cooperatiu entorn de tres grans centres d'interès: la lectura, l'educació en valors i les TIC. Les TIC han tingut una gran importància en aquest projecte ja que a l'actual societat de la informació i la comunicació, el fet de comprendre els diferents missatges que ens envien els mitjans de comunicació social és fonamental per poder desenvolupar el necessari esperit crític.

El *nostreespai.ning.com* és la xarxa social que han utilitzat l'alumnat del PACG. Disposava d'un administrador, el qual revisa tot el contingut abans de ser publicat i convida nous membres a participar. La xarxa només es pot veure si ets membre, ja que és privada. El motiu principal de la privacitat de la xarxa ha sigut que la gran majoria de participants han estat menors d'edat i si fóra pública no es podrien mostrar les seues fotos.

Des del primer dia de classe, i després d'una cordial presentació i una breu explicació del funcionament de la xarxa, l'alumnat dels dos programes es van registrar com a membres a través d'invitació, després van afegir la foto, el perfil i se'ls va atorgar un espai on van poder agregar els seus continguts, és a dir, cada alumne va disposar d'un bloc personal. Perquè tots els treballs (anomenats *posts*) d'un mateix membre aparegueren automàticament junts a una carpeta que s'accedeix a través de "Tots els posts del bloc", es van haver d'etiquetar sempre amb el mateix nom. La proposta va ser escriure el nom o malnom (han tingut llibertat per l'elecció) de cadascú amb majúscula. Així el professor ha pogut accedir molt còmodament al llarg del curs a cadascun dels treballs per publicar-los, comentar-los i/o corregir-los, ja que disposa d'una funció per "Afegir comentaris". Una altra via de comunicació més directa ha estat el correu. Cada *bloc* disposa d'una safata d'entrada des d'on tots els membres poden enviar i rebre missatges. Hi ha hagut una correspondència activa sobretot quan qualsevol membre s'ha posat malalt i ha volgut ser sabedor de les activitats que calia fer. *Elnostreespai*, a l'igual que qualsevol llibre de text, s'ha estructurat en diverses seccions, cadascuna de les quals és una eina per aconseguir els objectius proposats, entre els quals destaquen la millora de la pràctica educativa, el foment de la lectura, l'adaptació a la nova realitat amb les TIC, la mostra de les diverses utilitats de la biblioteca escolar i evitar l'absentisme i el fracàs escolar.

Pel que fa als aspectes més significatius que avaluen i mostren els resultats del projecte una vegada s'ha acabat el curs escolar, cal diferenciar d'una banda aquells que han funcionat amb èxit i, d'altra, aquells que podrien millorar-se. El principal benefici d'aquest projecte ha estat la cohesió interna dels dos plantejaments, tot i que pertanyien a grups de diferents localització i diferent edat. L'ús de la lectura com a fil conductor dels aprenentatges ens ha permès tenir un apropament més real als nostres estudiants i aprofitar les seues vivències per a poder generalitzar i així comprendre millor el món en què es mouen. Altres aspectes que han funcionat han sigut la continuïtat i sistematicitat de l'ús de la xarxa *elnostreespai* ja que l'alumnat al llarg del curs l'ha assimilat com a eina habitual de treball; s'han aprofitat els coneixements previs de l'alumnat (sobretot els tecnològics) i, fins i tot, hi ha hagut un intercanvi de coneixements entre professor-alumne; s'han millorat les quatre destreses lingüístiques perquè setmanalment s'han treballat; a la classe s'ha llegit molt i molt variat, amb diversos formats, diferents temàtiques, distints gèneres, la qual cosa ha enriquit les classes i ha trencat la rutina en un munt d'ocasions; han conegut el funcionament d'una biblioteca escolar, el seu dia a dia, i han estat capaços d'explicar-ho a l'alumnat d'un altre institut.

D'altra banda, es poden destacar uns aspectes millorables. Entre ells destaca la interdisciplinarietat perquè només el professorat d'anglès i de castellà han participat d'aquesta xarxa; la poca formació de l'alumnat pel que fa a la competència digital fora dels àmbits lúdics; la poca correcció ortogràfica dels textos i l'abús del registre col·loquial que utilitzen en situacions formals la majoria de l'alumnat, tant a nivell escrit com a nivell oral.

